

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต โดยผ่านกระบวนการขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย แต่ด้วยสภาพแวดล้อมปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยนไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมโลกปัจจุบัน มิฉะนั้นกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดกันมาจะหายสาบสูญไปตามกาลเวลา

ในมุมมองของผู้วิจัย การปรับตัวให้เข้ากับสังคมโลกของภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจหมายถึงการประยุกต์และนำเสนอแง่มุมของภูมิปัญญา ทั้งที่สามารถจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในภาษาสากลผ่านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่ใช้กระบวนการออกแบบตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ให้สามารถเพิ่มมูลค่า และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไปได้

ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสนใจ "การตัดกระดาษรั้งผึ้ง" ซึ่งถือเป็นเชิงช่างท้องถิ่นแขนงหนึ่งที่ใช้เพื่อการตกแต่งบริเวณพิธีในงานประเพณีบวชนาค ประเพณีแต่งงาน งานวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา และงานมงคลต่างๆ มาแต่โบราณ ศึกษากระบวนการการตัดกระดาษรั้งผึ้งเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน

"การตัดกระดาษรั้งผึ้ง" เป็นกระบวนการเชิงช่างโบราณที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น นอกจากจะ สะท้อนฝีมือที่ชำนาญผ่านการฝึกฝนแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อที่สื่อออกมา ทั้งรูปทรง โครงสร้าง ลวดลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สำหรับกระดาษรั้งผึ้งจะใช้กระดาษย่น 1 แผ่น ความยาวประมาณ 1 เมตร และต้องตัดกระดาษ 50 คู่ โดยจะมีสีและลวดลายที่แตกต่างกันออกไป

ด้วยกรรมวิธีที่ซับซ้อนทำให้ปัจจุบันผู้สืบทอดการตัดกระดาษรั้งผึ้งมีจำนวนน้อยลงอาจเพราะค่านิยม ปัจจุบันที่ไม่ได้สนใจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกละเลยว่าล้ำสมัย รายได้น้อยและคงจะสูญหายไปกับกาลเวลาในที่สุด ทั้งที่เป็นศิลปหัตถกรรมที่ทรงคุณค่า

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์ถึงกระบวนการและรูปแบบรวมถึงความสัมพันธ์ กับคติความเชื่อควบรวมกับเทคโนโลยีอย่างง่าย ที่สามารถทำได้ภายในชุมชนเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน โดยใช้รับการอนุเคราะห์จากครูเปี่ยม สงชื่น ครูช่างการตัดกระดาษรั้งผึ้ง ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้รับการคัดสรรจากศูนย์ส่งเสริมศิลปะชีพระหว่างประเทศ) องค์การมหาชน (เป็น 1 ใน 2 ครูช่างศิลปหัตถกรรมผู้สร้างสรรค์งานศิลปกรรม

พื้นบ้านของไทย ทั้งยังสามารถเพิ่มมูลค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาวะสังคมปัจจุบัน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ

เป็นแรงจูงใจให้คนในท้องถิ่นหันมาสนใจและสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป อีกทั้งสามารถสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย

ภาพที่ 1.1 ครูเปี่ยม ส่งชื่น กับงานการตัดกระดาษรั้งฝั้ง

ที่มา: ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ องค์การมหาชน, 2558

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) ศึกษากระบวนการผลิต และลักษณะทางกายภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นการตัดกระดาษรั้งฝั้ง
- 2) วิเคราะห์เอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการตัดกระดาษรั้งฝั้งเพื่อประยุกต์ใช้ในการสร้างแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน
- 3) ออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นการตัดกระดาษรั้งฝั้ง
- 4) หาความพึงพอใจของรูปแบบของตกแต่งบ้านจากภูมิปัญญาท้องถิ่นการตัดกระดาษรั้งฝั้ง

ขอบเขตของโครงการวิจัย

โครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน กรณีศึกษา การตัดกระดาษรั้งผึ้ง ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” โดยผู้วิจัยได้ออกแบบ ขอบเขตของการศึกษาดังนี้

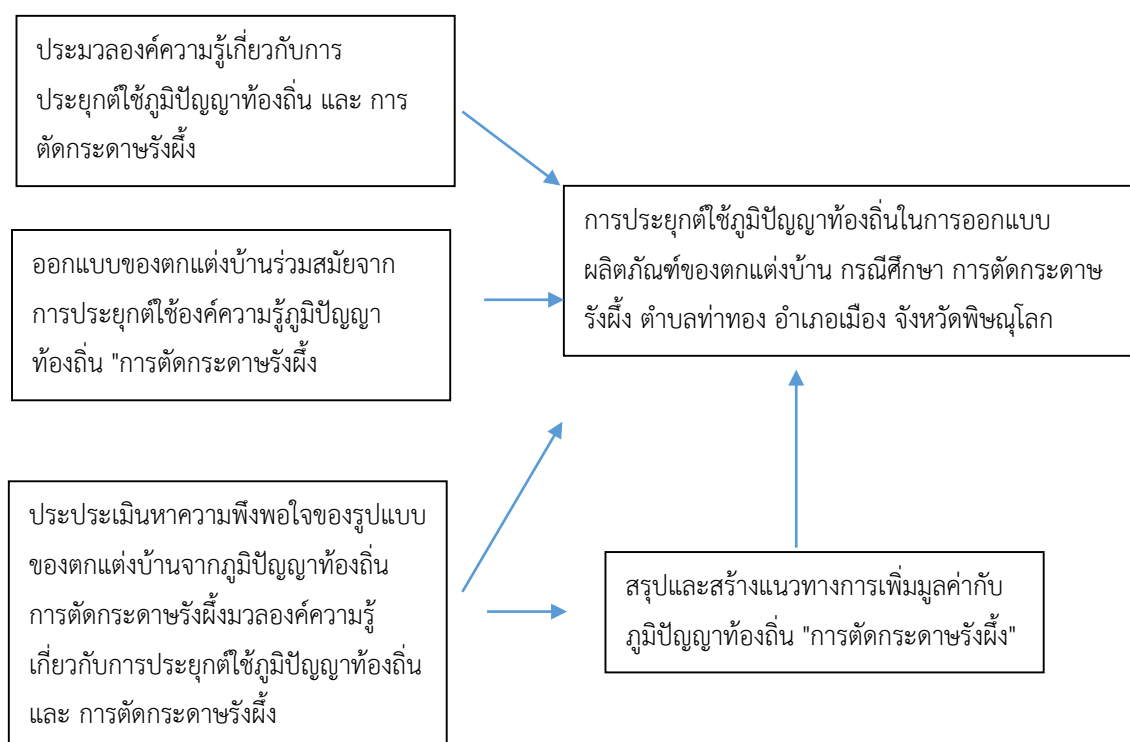
1) ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการตัดกระดาษรั้งผึ้ง จาก หนังสือ งานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และแหล่งข้อมูลภาคสนามจากครูเปี่ยม ส่งชื่น ครูช่างการ ตัดกระดาษรั้งผึ้ง ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งเทคนิค วิธีการ กระบวนการผลิตและ ลวดลายต่างๆ

2) ออกแบบของตกแต่งบ้านร่วมสมัยจากการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น "การ ตัดกระดาษรั้งผึ้ง" เช่น แจกัน ที่รองจาน โคมไฟ เป็นต้น

3) ประเมินหาความพึงพอใจของรูปแบบของตกแต่งบ้านจากภูมิปัญญาท้องถิ่นการตัด กระดาษรั้งผึ้ง

4) สร้างและสร้างแนวทางการเพิ่มมูลค่ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น "การตัดกระดาษรั้งผึ้ง"

กรอบความคิดของโครงการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

โครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน กรณีศึกษา การตัดกระดาษรังผึ้ง ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยมุ่งเน้นใน ประเด็นของการออกแบบสร้างสรรค์ที่ยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยกระบวนการผลิตและ เทคโนโลยีที่เรียบง่าย ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทั้งสามารถเพิ่มรูปแบบสินค้าได้มากและง่าย ขึ้น อีกทั้งยังอาศัยรากเหง้าวัฒนธรรมตามหลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการเข้าใจถึงที่ไปที่มาของงาน ตัดกระดาษรังผึ้ง ทั้งมิติทาง กายภาพกระบวนการผลิต และมิติของวัฒนธรรมที่อยู่คู่ท้องถิ่น เป็นการ เพิ่มศักยภาพของนักออกแบบ ในกระบวนการออกแบบเชิงวัฒนธรรม

ผลสำเร็จของงานวิจัยสามารถประมวลข้อมูลของงานจักสานและสร้างแนวทางการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถประยุกต์ใช้ในงานออกแบบของตกแต่งบ้านร่วมสมัย ชาวบ้านสามารถผลิตได้เองโดยง่ายถือเป็นการสร้างแนวทางในการออกแบบจากภูมิปัญญา ทรัพยากร และวัฒนธรรมในท้องถิ่น น่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน

1) ประโยชน์ทางด้านวิชาการ

สามารถรวบรวมข้อมูลทางด้านวิชาการและเทคนิคกระบวนการผลิตภูมิปัญญา ท้องถิ่นการตัดกระดาษรังผึ้งเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน

2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ

สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นคืองานการตัดกระดาษรังผึ้งประยุกต์เพื่อต่อยอด สร้างงานออกแบบตามหลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ใช้รากของวัฒนธรรมเป็นทุน เน้น ไปที่ผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน เช่น แจกัน โคมไฟ ที่รองจาน เป็นต้น

3) ประโยชน์ทางด้านสังคม

เกิดการจ้างงาน และสร้างรายได้ในชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การตัดกระดาษรังผึ้ง, การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน